

BEZPEČNOSTNĚ-ROZVOJOVÝ VZTAH: TYPOLOGIE, HISTORIE A IMPLEMENTACE MĚNÍCÍHO SE PARADIGMATU

THE SECURITY-DEVELOPMENT NEXUS: A TYPOLOGY, HISTORY AND IMPLEMENTATION OF CHANGING PARADIGM

Šárka WAISOVÁ*

Abstrakt

Článek reaguje na současný stav bádání v oblasti bezpečnostně-rozvojového vztahu a pokouší se prozkoumat nepřehledný prostor jeho interpretací a implementací. Analyzuje způsoby, jimiž je interpretován vztah mezi bezpečností a rozvojem, a ukazuje, jak se rozvíjel výklad bezpečnostně-rozvojového vztahu. Text také nabízí empirický materiál umožňující nahlédnout na různorodost dopadů spojení bezpečnosti a rozvoje. Upozorňuje na to, že i když se jedná o širokou a různorodou interdisciplinární debatu, generují se z ní tři obecné postoje. První postoj vychází z předpokladu, že bezpečnost je prerekvizitou rozvoje, druhý postoj z toho, že rozvoj je prerekvizitou bezpečnosti, a třetí stojí na myšlence, že rozvoj jde ruku v ruce s bezpečností.

I oblast konceptů se ukazuje jako velmi různorodá. Současné koncepty se liší zejména tím, či rozvoj a či bezpečnost berou na vědomí a jakou z daných hodnot (rozvinutost a bezpečí) chápou jako důležitější a jak ji interpretují (co to je „rozvinutost“ a „bezpečí“). Na operační úrovni je zřejmé, že bezpečnostně-rozvojový vztah není jen akademickou a teoretickou úvahou či pózou, nýbrž že má vliv na praxi a dokázal změnit jak národní politiky, tak mezinárodní politiku. Předložený empirický materiál nevypovídá nic o tom, jak je tato změna masivní a kolik aktérů zasáhla, nicméně potvrzuje, že nejde o okrajový jev, neboť se týká významných hráčů mezinárodního systému i pravidel upravujících fungování systému.

Abstract

The article is a response to the contemporary state of research of the security-development nexus and attempts to analyze the heterogeneous area of its interpretations and implementations. It analyzes the ways and describes the development of interpretations of the security-development nexus. The text also offers empirical material to enable looking at the variety of effects. It shows that despite a broad interdisciplinary debate, three general attitudes have been generated. The first one is based on the idea that security is the prerequisite of development, the second one that development is the prerequisite of security, and the third one that security and development go hand in hand. The area of concepts appears to be wide and varied as well. The contemporary concepts differ mainly in whose development and whose security they take into account, and which one from these two values (development or security) is understood as more important and how it is interpreted (what is “security” and what is “development”). On the operational level it is clear, that the security-development nexus is not only an academic and theoretical reflection or pose, but that it also influences the practice and changes the national, as well as the international politics. The presented empirical material does not say anything about the size of the change and the number of actors affected, however, it shows that it is no marginal phenomenon, because it has affected important players in the international system as well as rules governing the system.

Klíčová slova

Bezpečnostně-rozvojový vztah; rozvoj; bezpečnost; rozvojová politika; bezpečnostní politika.

Keywords

Security-development nexus; development, security; development policy; security policy.

* E-mail: waisova@kap.zcu.cz

Poděkování

Autorka textu by ráda poděkovala oběma recenzentům za cenné komentáře, které jí poskytly řadu cenných postřehů nejen k tomuto článku, ale přínosných i pro další práci a rovněž Grantové agentuře ČR (P408/10/0091) za finanční podporu výzkumu.

***

ÚVOD

Součástí kanadského angažmá v Afghánistánu je vedle provinčního rekonstrukčního týmu v Kandaháru také řada rozvojových projektů. Jedním z největších a nejdražších (cca 50 milionů amerických dolarů) je rekonstrukce přehrady Dahla a výstavba navazujícího zavlažovacího systému. Projekt výstavby přehrady Dahla je financován a organizován Kanadskou rozvojovou agenturou (CIDA). Kanada chtěla prostřednictvím přehrady a zavlažovacího systému vytvořit infrastrukturní podmínky, které by umožnily místním obyvatelům realizovat trvale udržitelné ekonomické aktivity bez závislosti na sezonním počasí. Existence funkční přehrady a zavlažovacího systému by zlepšily jak jejich ekonomickou (trvalý dostatek elektrické energie) a potravinovou, tak bezpečnostní situaci, neboť místní obyvatelé by přestali být závislí na spolupráci s povstanci a pěstování opia, které mohou prodávat jen nelegálním způsobem.¹

Výstavba přehrady Dahla se však od roku 2008 komplikovala. Klíčovým problémem se stala bezpečnostní situace v oblasti. Rozvojoví pracovníci CIDA i zaměstnanci kanadské stavební firmy SNC Lavalin byli opakovaně vystaveni útokům povstalců a stavba přehrady byla dočasně zastavena do té doby, než CIDA uzavřela kontrakt o ochraně kanadských pracovníků se soukromou kanadskou bezpečnostní firmou (Globe Risk International). Ani po dostavbě přehrady však není situace klidná. Afghánská bezpečnostní firma (Watan Risk Management), která byla najata k ochraně objektu, se dostala do sporu s kanadskými pracovníky a v únoru 2010 obrátila zbraně proti zaměstnancům CIDA, SNC Lavalin i Globe Risk International. CIDA následně stáhla z bezpečnostních důvodů všechny své zaměstnance, kanadské firmy pak všechny technické pracovníky, inženýry i bezpečnostní ochranku.² Kanadská vláda, koaliční síly a kanadské bezpečnostní firmy chránící přehradu Dahla řeší v posledních letech otázku, zda by se přehrada mohla stát potenciálním cílem teroristického útoku podobně jako sousední přehrada Kajaki.³

Dostavba přehrady a zavlažovacího systému „přinese místnímu obyvatelstvu velký prospěch, což ji předurčuje k tomu, aby se stala cílem tálibánského útoku“.⁴ Situaci přehrady Dahla komplikuje fakt, že kanadský provinční rekonstrukční tým opouští Kandahár v roce 2012 a ochranu místních obyvatel i přehrady Dahla přenechává americkým ozbrojeným silám.⁵

V případě přehrady Dahla je dobře patrné, jak blízko k sobě mají a jak jsou propojené rozvojové a bezpečnostní aktivity a projekty. Kanada chtěla obnovit přehradu Dahla a vybudovat zavlažovací systém, aby posílila bezpečnost místních obyvatel v duchu myšlenky, že nerozvinutá a chudá společnost nemůže být nikdy bezpečná, a zlepšila kvalitu jejich života a umožnila jim odpoutat se od závislosti na povstalcích. Prostředí v oblasti však bylo natolik nebezpečné, že stavbu přehrady musely chránit kanadské i afghánské bezpečnostní firmy, přičemž afghánská bezpečnostní firma nakonec obrátila zbraně proti kanadským pracovníkům a Kanada pozastavila rekonstrukci přehrady. Dokončení přehrady se však nakonec stalo zdrojem nových obav, neboť přehrada byla vyhodnocena koaličními silami jako jeden ze strategických cílů případných povstaleckých útoků.

Ačkoliv uvedený příklad ukazuje, jak úzce spolu bezpečnost a rozvoj souvisejí, pokud se podíváme na vztah rozvoje a bezpečnosti v historické perspektivě, vidíme, že rozvoj a bezpečnost jsou oblasti, které nebyly celá desetiletí dávány do souvislosti. Rozvojová politika desítky let opomíjela témata jako konflikt či násilí a bezpečnostní experti nerozvinutost jako možné téma bezpečnostní politiky ignorovali ještě déle. Myšlenka o vzájemném vztahu mezi bezpečností a rozvojem se objevila v 80. letech 20. století na půdě OSN v několika odborných zprávách (srovnej např. zprávu Brandtovy nebo Palmeho komise⁶), nebyla však přesněji artikulována a její dopad na politickou praxi byl minimální.

Kvalitativně jiné období nastává v 90. letech, kdy bezpečnostně-rozvojový vztah přestává být jen normativní pózou. Nárůst mírových a státotvorných operací v různých částech světa (Somálsko,

Kosovo, Východní Timor, Šalamounovy ostrovy, Haiti a mnohé další), zkušenosti z těchto operací a potřeby efektivního a účinného postupu při stabilizaci a rekonstrukci přispěly k integraci bezpečnostní a rozvojové politiky a zapojení ozbrojených sil do humanitárních a mírových operací a pomohly tomu, že nerozvinutost byla v různých konceptech (viz dále) zařazena do seznamu bezpečnostních hrozeb. Bezpečnostně-rozvojový přístup se nejprve rozšířil na půdě OSN (srovnej např. Agendu pro mír Butruse-Ghálího z roku 1992 nebo Zprávu o lidském rozvoji UNDP vydanou v roce 1994), později začal pronikat do politiky hlavních dárců a významných mezinárodních organizací (např. MMF, Světové banky, OECD a EU).⁷

Vytváření vztahu mezi bezpečností a rozvojem pokračuje. V posledních letech vychází především z myšlenky, že je třeba realizovat rozvoj i v nebezpečném prostředí, protože v nerozvinuté a chudé společnosti nelze udržet bezpečnost.⁸ Představa o vzájemné propojenosti bezpečnosti a rozvoje se jedinečným způsobem rozšířila po roce 2001 v souvislosti s přístupem mezinárodního společenství ke stabilizaci a rekonstrukci Afghánistánu a Iráku (což mj. v roce 2002 reflektoval akademický prostor založením nového odborného interdisciplinárního časopisu „Conflict, Security & Development“). „Boj za spravedlnost, prosperitu a bezpečnost je nyní chápán jako jedna činnost a znovuoddělení bezpečnosti a rozvoje se stalo nepravděpodobným.“⁹ Rozvoj se stal bezpečnostní strategií. Dnes jsou rozvojové projekty realizovány v prostředí, kde probíhá povstalecký boj, a stávají se strategií boje proti povstalcům.¹⁰

Myšlenka o existenci vzájemného vztahu mezi bezpečností a rozvojem je přítomna v mezinárodní politice více než dvě desetiletí, přesto nebyla dosud jasně uchopena, teoretizována a konceptualizována a představuje velmi barevné a různorodé pole. Úvahy o vztahu mezi bezpečností a rozvojem tvoří směsice rozmanitých přístupů a interpretací, které navíc generují velmi odlišné praktické dopady. Předložený text reaguje na současný stav bádání v oblasti bezpečnostně-rozvojového vztahu a má dvě ambice: **zprvé bude analyzovat způsoby, jimiž je interpretován vztah mezi bezpečností a rozvojem a pokusí se „nakreslit mapu“, která ukáže, jakým způsobem se rozvíjela interpretace bezpečnostně-rozvojového vztahu, zadruhé se pokusí postihnout rozmanitost implementace bezpečnostně-rozvojového vztahu v praxi, tj. pokusí se nabídnout empirický materiál umožňující nahlédnout na různorodost dopadů spojení bezpečnosti a rozvoje.**

Předložený výzkum je ze své podstaty interdisciplinární, což představuje jak jeho významnou výhodu a přínos, tak značné riziko. Riziko předkládané analýzy vidím zejména v tom, že rozvojová i bezpečnostní studia jsou dosti dynamickými a širokými obory, a obsáhnout jejich akademickou produkci a reflektovat změny v bezpečnostní i rozvojové politice (a dalších souvisejících politikách) je proto pro jednoho výzkumníka obtížné. K tomu přispívá i skutečnost, že mnozí badatelé se domnívají, že i když se shodneme na tom, že „bezpečnost a rozvoj jsou vzájemně závislé a navzájem se ovlivňují, co to znamená v operačních pojmech, zůstává často nedořešené“.¹¹ Druhé riziko pak vyplývá z mého postavení jako výzkumnice. Svým badatelským zájemem se cítím být součástí bezpečnostních studií a vstup do oblasti výzkumu rozvoje a rozvojové politiky pro mě představuje vstup do neznámého prostoru, který teprve postupně poznávám a rozkrývám. V tomto stadiu a v souvislosti se zmíněnými riziky analýzy se vzdám standardního úvodního přehledu odborné literatury včetně reflexe kritické literatury. Namísto toho se pokusím o širší reflexi existující literatury zabývající se bezpečnostně-rozvojovým vztahem a budu se zabývat tím, jak současná odborná literatura bezpečnostních a rozvojových studií interpretuje vztah mezi rozvojem a bezpečností.

Struktura následujícího textu bude odpovídat jeho ambicím. První část textu bude reflektovat současnou literaturu zabývající se bezpečnostně-rozvojovým vztahem, druhá část představí způsoby, jimiž je konceptualizován vztah mezi bezpečností a rozvojem a závěrečná část se pokusí postihnout hlavní směry implementace bezpečnostně-rozvojového vztahu v praxi, jinými slovy, vliv úvah o vzájemné závislosti mezi bezpečností a rozvojem na praxi, a to jak na národní, tak na mezinárodní úrovni.

REFLEXE VZTAHU MEZI BEZPEČNOSTÍ A ROZVOJEM V SOUČASNÉ LITERATUŘE

Současná literatura se často implicitně nebo explicitně domnívá, že bezpečnost vede k rozvoji, rozvoj k bezpečnosti a rozvoj a bezpečnost v rozvojovém světě jsou spojeny s bezpečností rozvinutých států a mezinárodní bezpečností. Ačkoliv se dnes celá řada odborníků i představitelů politické praxe shoduje na tom, že bezpečnost a rozvoj jsou komplementární, nesouhlasí v bodě, kdo/co přichází první a která politika by měla následovat jakou. Při bližším pohledu zjistíme, že vztah mezi bezpečností a rozvojem je interpretován třemi způsoby:

1. Bezpečnost jako první, neboť bezpečné prostředí vytvoří podmínky pro rozvoj: Bezpečnost je považována za prerekvizitu rozvoje, nejistota a nebezpečné prostředí negativně ovlivňují ekonomický rozvoj, nejistota udržuje chudobu a bezpečnost je nutnou podmínkou ekonomického rozvoje, ovlivňuje však přímo i osobní blahobyt jednotlivého člověka. Sociálního rozvoje lze dosáhnout až v situaci, kdy jsou zajištěny bezpečnost a pořádek. Tento směr reprezentují např. Etzioni nebo Dobbins.¹²

2. Rozvoj jako první, neboť rozvoj zmenšuje riziko konfliktu: Rozvoj je považován za prerekvizitu bezpečnosti, chudoba a nerozvinutost jsou chápány jako zdroj nejistoty a konfliktu, rozvojová politika je nástrojem udržení a posílení bezpečnosti, bezpečnost je jedním z aspektů rozvoje. Toto pojetí reflektuje myšlenku, že rozvoj, míněn dlouhou dobu ekonomicky, tj. jako zlepšení blahobytu lidí, podporuje mír. Tato myšlenka navazuje na ekonomický liberalismus, který se domnívá, že čím lépe se budou mít lidé, tím méně ochotní budou vést válku, poněvadž *každá* válka je připraví o část blahobytu. „Více rozvoje“ znamená „více míru“. Podle Duffielda je „cílem liberálního míru transformovat disfunkční a válkou postižené společnosti do kooperativních, zastupitelských a zejména stabilních entit“. ¹³ Pomoc už neslouží jen k podpoře rozvoje, ale k prevenci konfliktů a postkonfliktní rekonstrukci. ¹⁴ Tuto interpretaci dlouho využívala Světová banka, ¹⁵ reprezentují ji pak také např. kolektivní monografie „Too Poor for Peace?“ editovaná Laelem Brainarder a Derekem Cholletem ¹⁶ či výzkumy Paula Colliera a jeho kolegů. ¹⁷

3. Bezpečnost a rozvoj jdou ruku v ruce: Zastánci tohoto směru se domnívají, že bezpečnost a rozvoj jsou vzájemně závislé a musejí jít ruku v ruce, jen rozvoj a bezpečnost současně posilují mezinárodní a národní bezpečnost. Bez rozvoje a obnovy sociální, ekonomické a politické struktury nelze předcházet vypuknutí násilí. Vojenské a civilní komponenty musejí při obnově bezpečnosti vždy pracovat společně. Rozvojová spolupráce může přispět jak k vypuknutí násilí, tak k prevenci násilí a budování míru. Tento směr reprezentují např. autoři hlásící se ke konceptu lidské bezpečnosti, Duffield nebo poslední zpráva Světové banky. ¹⁸

Všechny tři zmíněné interpretace se vyskytují na různých analytických úrovních, paralelně a přibližně stejně často. To je dobře patrné, analyzují-li konceptualizaci bezpečnostně-rozvojového vztahu, což činím v následující kapitole.

KONCEPTUALIZACE BEZPEČNOSTNĚ-ROZVOJOVÉHO VZTAHU

V soudobé odborné literatuře i v politických dokumentech se objevují tři typy interpretace vztahu mezi bezpečností a rozvojem. Sekvenční přístupy (bezpečnost jako první a rozvoj jako první) a simultánní přístup. V různých tematických oblastech a na různých analytických úrovních se pak na pozadí diskuse na půdě mezinárodních organizací a v interakci s praktickou zkušeností dárců a humanitárních organizací tyto tři typy interpretace přetavily do konkrétních konceptů.

V první polovině 90. let 20. století se v reakci na vnitrostátní konflikty, které se rozpoutaly v některých zemích po skončení studené války, rozvinul koncept podmíněnosti, který předpokládá, že **mezi mírem a rozvojem existuje závislost**. Mezinárodní rozvojové organizace (UNDP, MMF a Světová banka) se začaly při poskytování pomoci zajímat o to, jaké jsou zbrojní výdaje příjemců

pomoci a zda přijímající země, které byly ve válečném konfliktu, jsou schopny dobře plnit rozvojové projekty (šlo o debatu o tzv. *good/poor performers*¹⁹). Koncept podmíněnosti vychází z myšlenky, že výdaje na zbrojení ukrajují z koláče výdajů na rozvoj. Dárci proto trestají příjemce krácením pomoci, jestliže příjemci investují příliš (dle mínění dárců) do zbrojení, nebo vedou-li ozbrojený konflikt.²⁰

Positivní verzí konceptu podmíněnosti, kterou představily Velká Británie, OSN, OECD, EU a nizozemská vláda, je reforma bezpečnostního sektoru (*Security Sector Reform*).²¹ Termín „reforma bezpečnostního sektoru“ je používán pro označení nové oblasti činností, jimiž dárci pomáhají příjemcům reformovat armádu, policii a právní systém s cílem zlepšit vládnutí a snížit riziko vypuknutí násilí. Reforma bezpečnostního sektoru uznává, že zejména v průběhu postkonfliktní rekonstrukce státy trpí nedostatkem demokratických a profesionálních ozbrojených sil. Obnova státu a společnosti a obnova bezpečnosti jsou spojené s obnovou a reformou ozbrojených sil, a to bezprostředně po konfliktu.²² Ozbrojené síly v této interpretaci zahrnují jak armádu, tak policii, zpravodajské služby, právní systém a legislativní orgány. Reforma bezpečnostního sektoru je fakticky mechanismem prevence konfliktů, neboť se snaží podřídit bezpečnostní instituce demokratické vládě a zajistit odpovědnost, transparentnost a širokou participaci.²³

Jiní dárci, zejména UNDP, Kanada a severské státy, šli v interpretaci bezpečnostně-rozvojového vztahu ještě dále a konceptualizovali jej jako **lidskou bezpečnost**, „která sloužila jako rozvinutý koncept reformy bezpečnostního sektoru“.²⁴ „Lidský rozvoj je širší koncept [než lidská bezpečnost – pozn. aut.]... definovaný [...] jako proces rozšiřování možností lidské volby. Lidská bezpečnost pouze vytváří prostředí k tomu, aby lidé takovou volbu mohli realizovat v bezpečí a svobodně, a že jistotu, že příležitosti, které se jim nabízejí dnes, budou mít i zítra.“²⁵ Bezpečnost v kontextu konceptu lidské bezpečnosti ovlivňovala faktory jako ekonomickou bezpečnost státu a sociální bezpečnost a všechna opatření, která umožňovala každodenní život v bezpečí. Koncept lidské bezpečnosti má užší a širší pojetí. Širší pojetí reprezentuje např. UNDP či Japonsko a je založeno na spojení svobody od strachu se svobodou od nedostatku, přičemž za jednu z významných hrozeb považuje nefunkční stát. V užším pojetí reprezentovaném např. kanadskou zahraniční politikou stojí svoboda od nedostatku v pozadí a za primární hrozbu jedinci považuje politickou represí a útlak ze strany státu. V této interpretaci jde rozvoj a politicko-vojenská bezpečnost ruku v ruce a jen dosažení míru, dobrého vládnutí a rozvoje může zajistit dostatečnou bezpečnost jedince.

Ke konci 90. let se v komunitě humanitárních nevládních organizací zformoval na základě zkušenosti s poskytováním humanitární pomoci a účasti na postkonfliktní rekonstrukci, kdy zahraniční pomoc několikrát nechtěně přispěla ke zhoršení situace nebo obnovení konfliktu, koncept označovaný jako „**imperativ nezranit**“ (*do not harm*). Tento přístup je založen na představě, že neexistuje stejný konflikt a stejná společnost, a tudíž nemohou existovat pravidla použitelná ve všech případech. Tato interpretace chápe rozvojovou spolupráci jako cestu ke snížení pravděpodobnosti vypuknutí násilí a imperativem činností je zásada, že „povoleno je vše, co nezhorší situaci cílové populace a co nepovede k obnovení násilí“.²⁶

Vedle uvedených konceptů se od počátku 90. let v návaznosti na zprávu generálního tajemníka OSN B. B. Gháliho Agenda pro mír a jako reakce na stoupající počet vnitrostátních konfliktů utvářel koncept **předcházení konfliktům**. V konceptu předcházení konfliktům je rozvojová spolupráce součástí širokého spektra nástrojů pro předcházení vypuknutí násilí a reflektuje myšlenku, že „i nejdražší mír je levnější, než nejlevnější válka“.²⁷ V tomto konceptu přestala být rozvojová politika nástrojem pomoci chudým a stala se nástrojem předcházení vypuknutí násilí a ochrany (regionální a mezinárodní) bezpečnosti. Agenda předcházení konfliktům je ve své podstatě intervencionistická, neboť činnost dárců začíná před vypuknutím ozbrojeného konfliktu, v situaci, kdy si dárci myslí, že situace *může* vést k vypuknutí násilí. Dnes je tato interpretace ztělesněna diskusí o slabých a rozpadajících se státech, kdy jsou slabost státu a rozpad státních institucí považovány za bezpečnostní riziko (nikoliv však pro obyvatele daného státu – viz koncept lidské bezpečnosti výše – ale pro ostatní členy mezinárodního společenství). Stát se stal v této diskusi teoretickým mostem spojujícím bezpečnost a rozvoj.²⁸ Podle Moose, Roodmana a Standleyho měla „válka proti terorismu obrovský vliv na lidskou bezpečnost [...] predominance zájmu o národní bezpečnost vedla k tomu, že témata jako ilegální a nekontrolovaná cirkulace lidí, zbraní, komodit, peněz atd. vycházející z a procházející skrze

světové krizové zóny nyní ovlivňuje konsolidující biopolitickou funkci rozvoje“.²⁹ Řada autorů pak dospívá k závěru, že v době války proti teroru se rozvojová pomoc stala nástrojem udržení národní bezpečnosti (poskytovatele – pozn. aut.).³⁰

Nejmladší – a poslední – konceptualizací bezpečnostně-rozvojového vztahu, kterou zde zmíním, je **postkonfliktní pomoc**. Mezinárodní společenství začalo kodifikovat a implementovat agendu využívající rozvojovou pomoc k budování míru a postkonfliktní rekonstrukci v zemích, kde proběhl násilný konflikt, od poloviny 90. let. Prvními případy byly země bývalé Jugoslávie, Kambodža, Uganda nebo např. Salvador. Avšak teprve ve druhé polovině 90. let se rozvojová spolupráce stala integrální součástí budování míru a bezpečnosti a postkonfliktní rekonstrukce a tento stav byl reflektován vznikem nových institucí a nových dokumentů (např. *OECD Guidelines on Peace, Conflict and Development Cooperation* z roku 1997 nebo o rok mladší zpráva generálního tajemníka OSN *Priorities for Post-Conflict PeaceBuilding*). Postkonfliktní rekonstrukce tvoří samotné jádro přístupu snažícího se integrovat rozvoj a budování míru a bezpečnosti, neboť „je to oblast, v níž se odehrává většina aktivit a z níž se generuje většina zkušeností“.³¹ Cílem postkonfliktní pomoci je prostřednictvím rozvojové intervence v oblastech, jako je výstavba infrastruktury, poskytování klíčových služeb, posilování svobody médií, usmíření, budování právního státu, demobilizace a reintegrace vojáků a např. posilování demokratického vládnutí, vytvořit takové prostředí, v němž se nebude opakovat ozbrojený konflikt a společnost bude schopna řešit případné spory bez použití násilí. Tato interpretace se řídí představou, že postkonfliktní země čelí výrazně většímu riziku vypuknutí násilí než státy, kde nikdy žádný konflikt neproběhl, konfliktní a postkonfliktní země zaostávají v rozvoji, neboť násilí je překážkou rozvoje a nerozvinutost recykluje násilí. Cesta z tohoto bludného kruhu vede ven jedině tehdy, když i v nebezpečném prostředí, kde právě skončilo násilí, nebo dokonce ještě probíhá ozbrojený konflikt, realizujeme rozvojové projekty. Riziko návratu násilného konfliktu lze snižovat jedině rozvojovou spoluprací (nicméně ta je chápána ne jako pouhé zlepšování blahobytu obyvatel, ale zahrnuje např. i posilování dobrého vládnutí).³² Interpretace bezpečnostně-rozvojového vztahu označovaná jako postkonfliktní pomoc se rozšířila po roce 2001 v souvislosti s angažmá mezinárodního společenství při stabilizaci a rekonstrukci Afghánistánu a Iráku. Realita afghánského a iráckého prostředí a snaha pokračovat v poválečné stabilizaci a rekonstrukci obou zemí nutila rozvojové agentury a ozbrojené síly spolupracovat na všech úrovních i v poli. Rozvojové projekty jsou v případě obou zemí realizovány v nebezpečném prostředí, kde pokračuje boj proti povstalcům (*counter-insurgency*). Jeho součástí je i budování funkčních struktur vládnutí podle hesla „*counter-insurgency – improving governance*“.³³

V konceptu postkonfliktní pomoci je integrace bezpečnosti a rozvoje interpretována na mikroúrovni jako podporující mezinárodní a národní bezpečnost, na mikroúrovni jako podporující bezpečnost místních obyvatel.³⁴

Podobně jako na konci předchozí kapitoly jsem v dílčím závěru konstatovala, že sekvenční přístupy i přístup simultánní se vyskytují paralelně vedle sebe a přibližně stejně často, platí to i o konceptech, které se generovaly na základě předpokladu vzájemného vztahu mezi bezpečností a rozvojem. Tato skutečnost komplikuje sledování implementace bezpečnostně-rozvojového vztahu v praxi, neboť množství konceptů a jejich různorodost činí prostor, kde se v praxi setkává bezpečnost a rozvojem, značně nepřehledným. Současné koncepty se liší zejména tím, čím rozvoj a čím bezpečnost berou na vědomí a jakou z daných hodnot (rozvinutost a bezpečí) chápou jako důležitější a jak ji interpretují (co to je „rozvinutost“ a „bezpečí“).

ROZMANITOST IMPLEMENTACE BEZPEČNOSTNĚ-ROZVOJOVÉHO VZTAHU V PRAXI ANEB CO VŠECHNO OVLIVNILA PŘEDSTAVA O VZÁJEMNÉM VZTAHU MEZI BEZPEČNOSTÍ A ROZVOJEM V POLITIKÁCH

Představa o vzájemném vztahu mezi bezpečností a rozvojem se „usídlila“ v mezinárodní politice a některých národních politikách již před více než dvěma dekádami a za tuto dobu se vtělila do několika různých a mnohdy velmi odlišných konceptů. Rozmanitost při konceptualizaci vztahu bezpečnosti a rozvoje se odrazila i při implementaci bezpečnostně-rozvojového vztahu v praxi. Uznání bezpečnostně-rozvojového vztahu se projevilo v různých oblastech, zejména pak v organizaci a řízení

bezpečnostních a rozvojových politik, při definování oficiální rozvojové pomoci (ODA), změně role mezinárodních finančních institucí nebo v portfoliu činností vykonávaných ozbrojenými silami.

ZMĚNA ORGANIZACE A ŘÍZENÍ BEZPEČNOSTNÍCH A ROZVOJOVÝCH POLITIK

Jednou z oblastí, v níž se projevil vliv úvah o vzájemném vztahu mezi bezpečností a rozvojem, je organizace a řízení národních bezpečnostních a rozvojových politik. Tato změna se odehrává zejména v případě zemí, které se účastní mezinárodních stabilizačních a rekonstrukčních misí v Iráku a v Afghánistánu.³⁵ Podle bývalé ministryně zahraničních věcí USA C. Riceové „je v dnešním světě nemožné narýsovat jasné hranice mezi bezpečnostními zájmy, [...] rozvojovým úsilím a [...] demokratickými ideály. ... diplomacie musí integrovat tyto cíle a musí pracovat společně na jejich naplňování. [...] Tato zkušenost (rozuměj Irák a Afghánistán – pozn. aut.) ukázala, že potřebujeme prohloubit schopnost efektivně spojovat diplomacii, podporu demokracie, ekonomickou rekonstrukci a vojenskou bezpečnost.“³⁶ Spojení bezpečnosti a rozvoje v rámci konceptu postkonfliktní pomoci aplikovaného v Iráku a Afghánistánu dalo vzniknout tzv. stabilizační a rekonstrukční politice. Jaký charakter má spojení bezpečnosti a rozvoje ve stabilizační a rekonstrukční politice, jasně demonstruje americký případ.

Ve snaze zformovat robustní intervenci proti povstaleckému násilí šířícímu se Irákem a Afghánistánem přijala americká vláda model postkonfliktní pomoci a začala při stabilizaci a rekonstrukci spojovat diplomatické, bezpečnostní a rozvojové nástroje. Spojování diplomatických, bezpečnostních a rozvojových nástrojů si postupně vyžádaly organizační a institucionální změny politik. K reorganizaci americké bezpečnostní politiky vedlo zejména to, že aréna tradiční národní bezpečnosti, institucí a vztahů neodpovídala novým hrozbám, za něž byly považovány slabé a rozpadající se státy, a novým potřebám, které generovaly rekonstrukce a stabilizace Iráku a Afghánistánu.³⁷

Americká organizační a institucionální reforma zahrnuje zejména změnu vztahů a postupů spolupráce mezi ministerstvem obrany, ministerstvem zahraničních věcí, Národní bezpečnostní radou³⁸ a Agenturou pro mezinárodní rozvoj (USAID),³⁹ změnu úkolů armády a pojetí civilně-vojenských vztahů, změnu postavení a fungování USAID jako hlavního řídicího centra americké rozvojové spolupráce a hlavní implementační agentury a změnu právního rámce poskytování zahraniční pomoci.

Za dosud největší změnu lze považovat zřízení úřadu koordinátora pro stabilizaci a rekonstrukci (S/CRS), který vznikl v roce 2004 v rámci ministerstva zahraničních věcí. Koordinátor je přímo podřízen ministroví. Cílem úřadu je koordinovat a institucionalizovat vládní kapacity využitelné pro prevenci, postkonfliktní rekonstrukci a stabilizaci.⁴⁰ Úřad funguje jako mezirezortní skupina, která spojuje úředníky a působnost ministerstva zahraničních věcí, ministerstva obrany, USAID, ministerstva obchodu, ministerstva spravedlnosti a ministerstva vnitřní bezpečnosti. Plánuje projekty spojující bezpečnostní a rozvojové aktivity, rozhoduje o mandátu a rozmístění/přidělení humanitárních, stabilizačních a rekonstrukčních týmů k regionálním bojovým velitelstvím a sleduje politickou a ekonomickou nestabilitu v jednotlivých zemích světa tak, aby byly USA připravené pro případ potřeby k nasazení pomoci.⁴¹ V návaznosti na úřad koordinátora pro rekonstrukci a stabilizaci vytvořila vláda ve spolupráci s Národní bezpečnostní radou Meziagenturní řídicí systém (*Interagency Management System*) pro rekonstrukci a stabilizaci, který je závazný pro všechna ministerstva a vládní agentury. Pro finanční zajištění projektů kombinujících bezpečnostní a rozvojové aktivity byl zřízen stabilizační a rekonstrukční fond. Tento fond a další zdroje soustředěné v rukách USAID jsou využívány k financování projektů rychlého dopadu (využívají je např. americké provinční rekonstrukční týmy v Iráku a Afghánistánu), operací proti povstaleckým skupinám spojených s projekty, jejichž cílem je získat přízeň lokálních komunit tak, aby nadále nepomáhaly povstalcům, a dále např. výcviku irácké a afghánské národní armády.

Se vznikem S/CRS došlo i ke změně vztahu mezi ministerstvem obrany na jedné straně a ministerstvem zahraničních věcí a USAID na druhé straně. Kongres upravil mandát ministerstva obrany tak, aby ministerstvo mohlo pomáhat ostatním státním institucím překonat „propast při rozmisťování civilních misí“.⁴² S platností od fiskálního roku 2006 bylo do roku 2011 součástí *National Defence*

Authorization Act i ustanovení 1207, které ministerstvu obrany dočasně poskytovalo pravomoc přesunout část výdajů na obranu, obranné aktivity, výcvik a materiál využívaný v zahraničí na ministerstvo zahraničních věcí a USAID.⁴³ Současně ministerstvo zahraničních věcí i USAID budovaly vlastní stabilizační a rekonstrukční kapacity, jejichž dokončení umožnilo ukončit platnost ustanovení 1207.⁴⁴

Spojení bezpečnosti a rozvoje v rekonstrukční a stabilizační politice mělo vliv i na fungování a práci americké armády. V souvislosti se stabilizačními a rekonstrukčními operacemi byla výrazně posílena civilně-vojenská spolupráce a byl zaveden výcvik umožňující integrovat civilisty do vojenských struktur. Posílení civilně-vojenské spolupráce se opírá o Národní obrannou strategii z jara 2005, která explicitně hovoří o významu civilně-vojenské spolupráce v boji proti nepříteli.⁴⁵ Americká armáda má nově poskytovat základní služby, podílet se na budování kritické infrastruktury, podpoře vládnutí, volbách a podporovat svobodu médií, právní stát a reformu bezpečnostního sektoru. V návaznosti na nové úkoly připravuje americká armáda v rámci Meziagenturního řídicího systému společnou meziagenturní doktrínu, která by měla zvýšit efektivitu amerických úřadů při plnění civilních úkolů.⁴⁶ Jedním z výsledků posílení civilně-vojenské spolupráce a rozšíření úkolů ozbrojených sil o rozvojovou složku jsou americké rekonstrukční týmy v Iráku a Afghánistánu. Civilně-vojenská spolupráce a propojení bezpečnosti a rozvoje zastřešené provinčními rekonstrukčními týmy ještě zesílily po změně strategie USA od války proti terorismu (*counter-terrorism*) k boji s povstalci (*counter-insurgency*).⁴⁷

Významné organizační a institucionální změny proběhly pod vlivem rekonstrukčních a stabilizačních operací i na půdě USAID a ve vztahu mezi USAID a ostatními ministerstvy. Východiskem změn vztahů, portfolia a organizace USAID byla Národní bezpečnostní strategie z roku 2002, která deklarovala, že rozvoj (rozuměj rozvojová politika) se stal vedle diplomacie a obrany třetím pilířem americké národní bezpečnosti. USAID měla pod „dohledem“ ministerstva zahraničních věcí redefinovat své strategické priority a transformovat své postupy.⁴⁸ Přímou reakcí na požadavek Národní bezpečnostní strategie byla nová programová zpráva USAID *Foreign Aid in the National Interest. Promoting Freedom, Security, and Opportunity* vydaná v roce 2002. Otevřeně deklaruje nové směřování americké rozvojové spolupráce a její přímé využití pro dosažení národní a mezinárodní bezpečnosti a říká, že „zahraniční pomoc bude v následujícím desetiletí klíčovým nástrojem zahraniční politiky“.⁴⁹ Další změnou na půdě USAID motivovanou myšlenkou bezpečnostně-rozvojového vztahu bylo upravení poměru agentury s příjemci darů. Od prosince 2002 je v platnosti *Acquisition and Assistance Policy Directive*, známá také jako *Anti-Terrorism Certification*. Směrnice požaduje, aby každá organizace, která získá od USAID dar či grant na realizaci rozvojového projektu, deklarovala, že nespolupracuje s teroristy a nepomáhá jim ani nepodporuje teroristické aktivity. Finanční podporu a výcvik začaly od USAID získávat zejména ty organizace a „státy, které bojují proti terorismu v přední linii“.⁵⁰

Organizační i rozpočtové změny pokračovaly na půdě USAID i v dalších letech. Milníkem pro fungování USAID bylo zřízení úřadu koordinátora pro stabilizaci a rekonstrukci a přijetí ustanovení 1207 *National Defence Authorization Act* (obojí viz výše). USAID se stala významným aktérem civilně-vojenských vztahů a v rámci rozvojové spolupráce je jejím prostřednictvím poskytován vojenský materiál, výcvik a služby cizím státům. V roce 2009 byl v rozpočtu USAID vytvořen Komplexní krizový fond, který má agentuře usnadnit působení v roli civilně-vojenského aktéra i po ukončení platnosti ustanovení 1207 a poskytování stabilizační a bezpečnostní pomoci bez spoluúčasti ministerstva obrany.⁵¹

SDRUŽOVÁNÍ ZDROJŮ DO SPOLEČNÉHO ROZPOČTU A VYUŽÍVÁNÍ ROZVOJOVÝCH ROZPOČTŮ PRO BEZPEČNOSTNÍ ÚČELY

Vedle organizačních a řídicích změn v bezpečnostních a rozvojových politikách došlo pod vlivem uznání bezpečnostně-rozvojového vztahu ke změnám při financování rozvojové a bezpečnostní politiky. Tyto změny zahrnují zejména tzv. *pooling of resources*, tedy sdružování zdrojů a rozpočtů

do jednoho rozpočtu, a využívání rozvojových rozpočtů pro úhradu bezpečnostních nákladů. Model sdružování zdrojů zvolila např. Kanada⁵² nebo Velká Británie,⁵³ které vytvořily specifické integrované rozpočty pro rozvojové, stabilizační a rekonstrukční operace. Ty fungují jako rozpočty financující rozvojovou spolupráci i bezpečnostní aktivity. Proces sdružování zdrojů můžeme dobře vidět u jednoho z pionýrů sdružování rozpočtů – u Kanady.

Integrovaný kanadský rozvojový rozpočet, tzv. *International Assistance Envelope* (dále jen IAE), byl zřízen v únoru 1991. Cílem spojení všech rozvojových rozpočtů bylo dosažení větší efektivity při plánování a realizaci rozvojových projektů a naplňování konceptu lidské bezpečnosti, ke kterému se Kanada přihlásila v první polovině 90. let. Nový, integrovaný rozpočet zahrnul všechny federální rozvojové programy bez ohledu na realizující úřad.⁵⁴ Budování integrovaného rozvojového rozpočtu pokračovalo i v 90. letech, neboť Kanada se snažila vyhovět požadavkům OECD DAC na zavedení tzv. „*whole-of-government*“ přístupu. Za řízení většiny (70–80 % prostředků) zdrojů IAE je odpovědná CIDA, dalšími vládními tělesy, které se dlouhodobě (od vzniku IAE) podílejí na řízení prostředků IAE a implementaci projektů, jsou ministerstvo financí a ministerstvo zahraničních věcí a mezinárodního obchodu.⁵⁵

S ohledem na záměr předkládané analýzy je podstatné sledovat, jak do rozvojového rozpočtu postupně pronikají bezpečnostní položky a jak jako implementující a řídicí agentura nastupuje ministerstvo obrany a kanadská královská jízdní policie. Ministerstvo obrany vystupuje jako agentura čerpající a implementující IAE poprvé ve fiskálním roce 2004–2005 a poté již pravidelně. Od fiskálního roku 2004–2005 jsou vedle malých misí DART⁵⁶ (*Disaster Assistance Response Teams*) z IAE hrazeny operace kanadského provinčního rekonstrukčního týmu v Afghánistánu,⁵⁷ projekty tzv. rychlého dopadu, jejichž cílem je rychle získat přízeň místních obyvatel, či lokální (komunální) rekonstrukční a stabilizační operace, jejichž cílem je boj s povstaleckými silami.⁵⁸ Ve fiskálním roce 2006–2007 se jako čerpající a implementující agentura poprvé objevuje také kanadská královská jízdní policie.⁵⁹

Od října 2005 je součástí IAE Globální mírový a bezpečnostní fond (*Global Peace and Security Fund/GPSF*). Člení se na globální mírový a bezpečnostní program, globální program pro mírové operace a program pro podporu lidské bezpečnosti. Cílem GPSF je poskytovat pomoc krizovým zemím, zejména rozpadajícím se a rozpadlým státům, které nespádají do odpovědnosti ministerstva obrany a jež nejsou příjemcem kanadské ODA. Z GPSF jsou hrazeny projekty odminování, podpora mírového procesu, omezení proliferační malých ručních zbraní, podpora přechodné justice a usmíření a podpora a vynucení míru.⁶⁰

ZMĚNA ROLE MEZINÁRODNÍCH FINANČNÍCH INSTITUCÍ

Proměny mezinárodního systému v poststudenoválečném období a zakořeňování úvah o bezpečnostně-rozvojovém vztahu ovlivnily roli a postavení různých aktérů, včetně mezinárodních finančních institucí. Příkladem hluboké změny role pod vlivem myšlenky bezpečnostně-rozvojového vztahu je případ skupiny Světové banky. Světová banka není tradičním aktérem bezpečnostní politiky a dlouhá desetiletí neřešila, jaký vliv mají její rozvojové projekty, půjčky či technická pomoc na bezpečnostní situaci. Rozvoj definovala pomocí ekonomických termínů a spojovala jej s ekonomickým růstem. Nicméně bylo stále jasnější, že poskytování půjček, technické pomoci a poradenství má dopad nejen na lokální i regionální ekonomickou a společenskou situaci, ale i na situaci bezpečnostní a politickou. Skupina Světové banky začala proto od poloviny 90. let zohledňovat bezpečnostní a politická (např. otázku vládnutí) témata ve své agendě a postupně ji integrovala.

Bezpečnostní téma se poprvé dostalo do rozvojové agendy Světové banky v roce 1994, kdy měla banka po uzavření dohody z Osla spravovat finanční pomoc pro Gazu a Západní břeh.⁶¹ Větší výzvou ale byla v roce 1995 žádost Evropské komise, aby banka garantovala postkonfliktní rekonstrukci Bosny a Hercegoviny. Její účast na rekonstrukci Bosny a Hercegoviny po Daytonské dohodě a první zkušenosti z bosenských projektů přiměly Banku k systematické reflexi bezpečnostně-rozvojového vztahu a analýze bezpečnostních dopadů poskytování rozvojové spolupráce a obecněji souvislostí mezi

bezpečností a rozvojem.⁶² Tato reflexe byla o to naléhavější, neboť ve druhé polovině 90. let tvořily půjčky a projekty zemím, v nichž probíhaly či proběhly konflikty, téměř 20 % všech půjček.⁶³

Na základě zkušeností z Bosny a Hercegoviny publikovala banka v roce 1997 dokument *A Framework for World Bank Re-engagement in Post-Conflict Reconstruction*, zřídila malý útvar pro postkonfliktní rekonstrukci (*Post-Conflict Unit*) a zvláštní fond pro postkonfliktní země. Z původního zaměření na poskytování finančního kapitálu a výstavbu fyzické infrastruktury začala své projekty orientovat na demobilizaci a reintegraci dětských vojáků, odminování a rehabilitaci komunitního života.⁶⁴

V lednu 2001 přijala oficiální operační politiku *Development cooperation and conflict*, jejíž zásady měly být aplikovány na všechny programy Světové banky.⁶⁵ Nově definovaným cílem Světové banky bylo prostřednictvím rozvojové spolupráce podpořit situaci trvalého míru a bezpečnosti. Rámující myšlenka programů byla postavena na předpokladu, že chudoba je, za určitých okolností, resp. v kombinaci s dalšími faktory, zdrojem deprivace a násilí. Posílení blahobytu by pak logicky vedlo k posílení bezpečnosti.⁶⁶ Útvar pro postkonfliktní rekonstrukci se rozpočtově i kapacitně rozrostl a transformoval se do útvaru pro prevenci konfliktů a postkonfliktní rekonstrukci.⁶⁷

Banka začala měnit i svoje angažmá při rekonstrukci. Na sklonku 90. let se přestala soustředit na rekonstrukci a začala se zabývat potenciální rolí rozvoje/rozvinutosti při prevenci konfliktů (významnou roli sehrály vědecké práce politického ekonomy Paula Colliera, který působil v bance) a začala se angažovat i v zemích, kde stále probíhal násilný konflikt, a tudíž nedosáhly na standardní půjčky. Výhodiskem přístupu Světové banky k rozvoji a bezpečnosti se stal koncept „konfliktní pasti“ (*conflict trap*), kterou zformuloval Collierův tým. Podle Colliera⁶⁸ občanské války korelují s ekonomickými obtížemi a chybami v rozvojové politice, a pokud se nám povede tyto chyby odstranit a opravit, můžeme zabránit dalším ozbrojeným konfliktům.

Vliv na další změny na půdě banky mělo září 2001 a následný tlak jejích největších přispěvatelů na řešení otázky rozpadlých a rozpadajících se států a angažmá banky v Afghánistánu a Iráku. Září 2001 zastihlo Světovou banku v situaci, kdy působila ve více než 40 zemích, kde aktuálně probíhaly ozbrojené konflikty. Představitelé banky došli k závěru, „že to není chudoba, co vede k terorismu, nýbrž že prostor pro vznik a fungování teroristů poskytují rozpadající se státy“.⁶⁹ Ještě v roce 2001 přijala banka iniciativu LICUS (*Low-Income Countries Under Stress*) a deklarovala, že snižování chudoby chápe jako nástroj zajištění globální bezpečnosti.⁷⁰ U zrodu iniciativy LICUS byla myšlenka, že nejrizikovější skupinou pro mezinárodní bezpečnost jsou státy se slabými politikami a slabými institucemi a že rozpadající se státy jsou úrodnou půdou pro rozkvět teroristických aktivit.⁷¹ V roce 2004 byl pro země LICUS vytvořen zvláštní fond, jehož zdroje byly určeny na programy odlišného charakteru než původní postkonfliktní fond a než standardní rozvojové programy. Z fondu jsou hrazeny projekty posilování kapacit nutných k reformě vládnutí, posílení schopností poskytovat sociální služby a budování míru (zahrnují např. projekty na posílení bezpečnosti hranic, reformu bezpečnostního sektoru či demobilizaci vojáků). Současně byla přijata nová pravidla poskytování grantů a půjček postkonfliktním zemím a zemím LICUS.

Pokračující zájem Světové banky o vztah rozvoje a bezpečnosti dokládá zpráva *Conflict, Security, and Development* z roku 2011. Dochází k závěru, že 90 % občanských válek, které se uskutečnily v posledních deseti letech, se odehrály v zemích, v nichž již proběhly občanské války v posledních dvou dekadách. Největší hrozbou pro rozvoj jsou podle zprávy nové formy konfliktů a násilí, které se objevily po skončení studené války, a nové formy násilí ohrožují chudé i bohaté země bez rozdílu.⁷² Pokud je obnovena a udržena bezpečnost, je to první krok k rozvoji.⁷³ Podle zprávy jsou bezpečnost i rozvoj provázané natolik, že rozvojové aktivity je třeba dělat i v nebezpečných oblastech. *Ipsa facto* chceme-li podpořit rozvoj a udržet bezpečnost, pak nám nezbyvá nic jiného, než realizovat rozvojové projekty i v nebezpečných oblastech. Podle banky je třeba „bezpečnostně-rozvojový koncept uplatňovat ve všech oblastech, neboť to jediné umožní předcházet rozsáhlému [...] násilí“.⁷⁴ Zpráva deklaruje, že miléniové rozvojové cíle by měly obsahovat také tzv. občanskou bezpečnost (*citizens security*).⁷⁵ Termín „občanská bezpečnost“ je použit ve snaze vymezit se vůči staršímu termínu „lidská bezpečnost“ (*human security*). Podle banky koncept lidské bezpečnosti zahrnoval bezpečnostně-rozvojový vztah spojující svobodu od strachu se svobodou od nedostatku a svobodou k důstojnému životu, termín

„občanská bezpečnost“ je založen na pojetí lidské bezpečnosti jako svobody od strachu a násilí.⁷⁶ Z toho lze odvodit, že pro Banku je momentálně daleko významnější ochrana před fyzickým násilím než ekonomický rozvoj a blahobyt, tedy cíle, které byly v agendě Banky celá desetiletí.

ZMĚNA DEFINICE OFICIÁLNÍ ROZVOJOVÉ POMOCI

Všechny dosud uvedené případy implementace bezpečnostně-rozvojového vztahu rámuje otázka poskytování oficiální rozvojové spolupráce a ukazují, že postoj dárců k rozvojové pomoci se zásadním způsobem změnil. Zatímco v prvních letech po skončení studené války většina dárců přestala poskytování rozvojové pomoci řídit svými bezpečnostními zájmy a jako řídicí kritérium přijala potřebnost⁷⁷, v průběhu 90. let se zvyšujícím se úsilím mezinárodního společenství o udržení míru a bezpečnosti zejména prostřednictvím prevence konfliktů a mírových misí začala probíhat diskuse o vztahu bezpečnosti a rozvoje, resp. roli rozvojové spolupráce při udržování bezpečnosti. Dárcovská komunita také začala přehodnocovat svůj vztah k bezpečnostním aktérům jako armáda či policie a začala nahlížet jejich roli v rozvojových zemích jinou optikou.⁷⁸

Klíčovou roli v debatě o definování ODA sehrál Výbor pro rozvojovou spolupráci Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD DAC), který představuje hlavní fórum dárců a klíčové těleso pro nastavování pravidel a standardů poskytování oficiální rozvojové pomoci, definování ODA a výdajů spadajících do ODA a revizi rozvojové politiky dárcovských států. Členové OECD DAC vedli debatu o vzájemné podmíněnosti bezpečnosti a rozvinutosti poprvé ve druhé polovině 90. let, když se snažili reflektovat politiku lidské bezpečnosti nastolenou v roce 1994 *Zprávou o lidském rozvoji* UNDP. OECD DAC diskutoval o možnosti zavedení konceptu lidské bezpečnosti jako rámce pro naplnění miléniových rozvojových cílů.⁷⁹ Ačkoliv se koncept lidské bezpečnosti objevil v debatě i některých dokumentech OECD DAC, žádné zásadní dopady např. na definování ODA včetně stanovení uznatelných nákladů a pravidel a standardů poskytování ODA to nemělo.⁸⁰

Další diskuse o vzájemné závislosti mezi bezpečností a rozvojem začala na půdě OECD DAC probíhat po roce 2001 v souvislosti s narůstajícím zájmem některých členských zemí o boj s terorismem a o rozpadající se a rozpadlé státy. Tato debata posunula OECD DAC jiným směrem. Třebaže byly slabé a rozpadající se státy jako příjemci rozvojové spolupráce součástí rozvojové politiky OECD DAC celá desetiletí, teprve jejich sekuritizace jako útočiště teroristů vnesla do původně rozvojového tématu jiný – bezpečnostní – rozměr. Rozpadající se státy začaly být spíše než jako hrozba pro vlastní obyvatele a ekonomický, sociální a politický rozvoj domácí společnosti interpretovány jako útočiště teroristů, a tudíž hrozba pro mezinárodní bezpečnost.⁸¹

Změnu v chápání bezpečnostně-rozvojového vztahu můžeme pozorovat nejprve v dokumentech OECD DAC, později v konkrétních krocích. V roce 2004 např. OECD DAC ve své směrnici *The security and development nexus: challenges for aid* hovoří o tom, že „bezpečnost [...] je fundamentální [...] pro udržitelný ekonomický, sociální a politický rozvoj. Tam, kde vypukne násilný konflikt, [...] rozvoj stagnuje.“⁸² Jinými slovy, bezpečnost považuje za prerekvizitu rozvoje. V této souvislosti se na půdě OECD DAC objevily návrhy na uznání nákladů spojených s udržováním bezpečnosti jako ODA. V roce 2007 přijal Výbor pro rozvojovou spolupráci novou směrnici o uznatelných položkách pro poskytování ODA, která umožňuje vykazovat některé náklady spojené s řešením konfliktů, budováním míru a udržováním bezpečnosti jako rozvojovou spolupráci s tím, že deklaroval, že tyto náklady, resp. činnosti, podporují rozvoj cílové společnosti.⁸³ Jako výdaje v rámci rozvojové spolupráce lze od roku 2007 vykazovat náklady na management bezpečnostních výdajů (pokrytí technické spolupráce mezi vládami, jejímž cílem je posílit demokratickou kontrolu rozpočtování, řízení a odpovědnosti za bezpečnostní výdaje), zvýšení role občanské společnosti při kontrole bezpečnostního systému, pomoc dětským vojákům (příprava legislativy zamezující rekrutování dětských vojáků a projekty umožňující demobilizaci, odzbrojení a reintegraci dětských vojáků), reformu bezpečnostního systému (tj. reformy týkající se ozbrojených sil, policie, pohraničních jednotek, zpravodajské služby apod.) a dále např. výdaje na odminování či kontrolu šíření malých lehkých ručních zbraní.⁸⁴ Za povšimnutí stojí, že směrnice umožňuje hradit z rozvojového rozpočtu např. výdaje na provinční rekonstrukční týmy.

ZMĚNA ROLE ARMÁD: ARMÁDA JAKO ROZVOJOVÝ AKTÉR

Přestože je působení ozbrojených sil jako aktéra podporujícího rozvoj neobvyklé, není ani nové, ani výjimečné. Role ozbrojených sil jako nositele rozvoje a realizátora rozvojové politiky je známá z domácího prostředí i z prostředí mezinárodního. Např. na Srí Lance, v Nepálu, Indii či Ghaně⁸⁵ působí armáda jako nositel vzdělání a gramotnosti, lékařské péče, buduje infrastrukturu a podílí se na ochraně životů a majetku. Méně obvyklé už je působení (mezinárodních) ozbrojených sil jako aktéra rozvoje v cizí zemi. Ačkoliv známe působení ozbrojených sil v roli rozvojového aktéra z minulosti, historická zkušenost s působením armády jako nositele rozvoje je odlišná od současné role, kterou ozbrojené síly v rozvojové politice sehrávají. Charakter působení ozbrojených sil jako nositele rozvoje se začal transformovat v 90. letech v souvislosti s mezinárodními operacemi ve Rwandě a v oblasti Velkých jezer, v Bosně a Hercegovině, Sierra Leoně a v Kosovu a definitivní obrat nastal v souvislosti s mezinárodním angažmá v Afghánistánu a Iráku. Podle Duffielda „sdílely vedoucí státy během 90. let vojenskou doktrínu podporující účast civilních humanitárních agentur v mezinárodních konfliktech a humanitárních akcích a považující nasazení vojenských sil za poslední možnost. Od Kosova a zvláště od Afghánistánu se situace změnila [...] Afghánistán přepsal pravidla a obsah humanitární pomoci, rozvoje a rekonstrukce, které byly legitimizovány jako podpora přechodným státním útvarům a vládám a jejich transformace do ukázkového modelu regionální stability. [...] Kvůli rozšířené nestabilitě a trvajícím povstaleckému násilí se změnila role ozbrojených sil z ochránce na přímého aktéra aktivit, které bychom mohli označit jako aktivity humanitární“.⁸⁶ Armády intervenujících zemí byly přitom do role rozvojových akterů mnohdy postaveny náhle a nečekaně, např. po rozpadu domácích ministerstev a „zmizení“ úředníků ze dne na den (Irák).⁸⁷ Ozbrojené síly dnes působí nejen jako aktéři udržující bezpečnost, ale v prostředí absence suverénní vlády i jako administrátoři se širokou pravomocí včetně zajištění bezpečnosti a rozvoje. Změnu role armád lze demonstrovat na činnosti americké armády v Afghánistánu. V září a říjnu 2011 umístila americká armáda v afghánských provinciích Nangarhar a Kunar týmy americké národní gardy složené z vojáků pocházejících z Missouri, Nebrasky, Iowy, Illinois, Michiganu a Severní Dakoty, tedy z amerických států, které mají dlouhou tradici zemědělské produkce. Vojáci se stali součástí tzv. *Agribusiness Development Teams*. Týmy jsou složené z velitelství, vojenské bezpečnostní složky a desítky vojáků – zemědělských expertů. Cílem týmů je v nebezpečných oblastech pomáhat farmářům budovat udržitelný zemědělský průmysl a získávat zkušenosti amerického zemědělského středozápadu. Členem vojenských zemědělských týmů se mohou stát jen ti vojáci, kteří mají zkušenosti se zemědělstvím, pěstováním plodin a kultivací přírodních zdrojů.⁸⁸

Jak ukazuje tento případ, armáda plní nové – civilní – role. Postup americké armády a změna její úlohy v oblasti rozvoje vychází z konceptu tzv. třífázové války.⁸⁹ Tento koncept přijaly vedle americké armády i ozbrojené síly dalších zemí (např. Kanady nebo Velké Británie) a začaly na základě tohoto konceptu participovat na rozvojových projektech a postupně se staly jejich přímým nositelem a realizátorem.

Jednou z armád, která přijala koncept třífázové války a provedla hlubokou restrukturalizaci úkolů, byla kanadská armáda. Ta reagovala na plnění nových úkolů zřízením nových jednotek a nových útvarů.⁹⁰ Jednalo se zejména o útvar civilně-vojenské spolupráce, multifunkční útvar rychlého nasazení *Canadian Forces Disaster Assistance Response Team* (DART) – poskytuje rozvojovou a humanitární pomoc a zajišťuje bezpečnost před příchodem a rozmístěním rozvojových pracovníků a mezinárodních mírových sil⁹¹ – a provinční rekonstrukční týmy. První kanadský provinční rekonstrukční tým byl vyslán v roce 2005 do afghánského Kandaháru.⁹² Kandahárský provinční rekonstrukční tým (dále jen KPRT) je řízen civilním představitelem Kanady v Kandaháru a je složen z rozvojových a technických specialistů, policistů včetně kanadské královské jízdní policie, vězeňské služby a vojáků.⁹³ KPRT mj. realizuje výcvik afghánské policie a armády a operace, posiluje bezpečnost na komunální úrovni, přičemž součástí těchto operací jsou rekonstrukční i rozvojové aktivity.⁹⁴ Všechny tyto operace a aktivity jsou hrazeny z kanadského rozvojového rozpočtu (viz výše).

Zapojení ozbrojených sil do podpory rozvoje bylo usnadněno změnou, k níž došlo v oblasti norem a pravidel poskytování oficiální rozvojové pomoci (viz výše), kdy zástupce hlavních dárců – OECD DAC – podpořil zapojení ozbrojených sil do humanitárních operací a umožnil vykazovat některé

aktivity vykonávané ozbrojenými silami či spojené s udržováním a posilováním bezpečnosti jako oficiální rozvojovou pomoc.

ZÁVĚR

Rozvinutost a bezpečnost, boj s chudobou a udržování bezpečnosti, rozvojová a bezpečnostní politika představují oblasti, které byly několik desetiletí chápány v zásadě jako nepropojené a nesouvisející. Rozvojová politika a boj proti chudobě byly spojeny s určitou sadou činností (podpora vzdělání, zdravotnictví, životní úroveň, výstavba infrastruktury apod.) a skupinou aktérů (rozvojové agentury, mezinárodní finanční instituce, nevládní organizace), kteří neměli žádný přímý vztah k udržování bezpečnosti a bezpečnostním politikám. Pokud vůbec existovala myšlenka vzájemného vztahu mezi bezpečností a rozvojem, měla dlouhou dobu charakter chápání rozvojové spolupráce jako nástroje posilujícího národní a mezinárodní bezpečnost, resp. využívání rozvojové pomoci k podpoře národních bezpečnostních zájmů a vlastních spojenců.⁹⁵ S ohledem na tuto skutečnost nedocházelo celá desetiletí k žádnému zásadnímu prolínání bezpečnosti s rozvojem, a to ani na teoretické a koncepční, ani na operační úrovni.

Ke konci 80. let se situace mění a bezpečnostní i rozvojové experti začínají v různých souvislostech uvažovat o možném vztahu a vzájemné závislosti mezi bezpečností a rozvojem. V politické i akademické sféře v určitých kruzích rostla oblíbenost diskuse o bezpečnostně-rozvojovém vztahu, neboť se stala alternativou k „tradičnímu a konzervativnímu pojetí“ bezpečnostních a rozvojových studií. Současná debata o bezpečnostně-rozvojovém vztahu už nepředstavuje žádnou alternativu, nýbrž specifický hlavní proud. Hlavní proud proto, že v zásadě nikdo už dnes nepopírá, že by mezi bezpečností a rozvojem existovala přímá vazba, a je nepravděpodobné, že by došlo k znovuočlenění obou pojmů, specifický proto, že „teče“ interdisciplinárním prostorem a představitelé akademické i politické sféry si z tohoto proudu „nabírají“ libovolné množství „tekutiny“, kterou potom v různém množství „přilévají“ do své činnosti. Úvahy o vztahu mezi bezpečností a rozvojem tak tvoří směsice rozmanitých přístupů a interpretací, což generuje i velmi odlišné a různorodé praktické dopady.

Předložený text se pokusil prozkoumat nepřehledný prostor interpretací a implementací bezpečnostně-rozvojového vztahu. Ukázala jsem, že i když jde o širokou a různorodou interdisciplinární debatu, generují se z ní tři obecné postoje. První postoj vychází z předpokladu, že bezpečnost je prerekvizitou rozvoje, druhý postoj z toho, že rozvoj je prerekvizitou bezpečnosti, a třetí postoj stojí na myšlence, že rozvoj a bezpečnost nelze oddělit a bezpečnost nepředchází rozvoj a *vice versa*.

Ve druhém kroku jsem se pokusila odhalit, jaké koncepty bezpečnostně-rozvojový vztah (bez ohledu na to, zda jde o sekvenční či simultánní přístup) generuje. I oblast konceptů se ukazuje jako velmi různorodá. V současnosti existuje několik konceptů bezpečnostně-rozvojového vztahu, které si liší zejména tím, čí rozvoj a čí bezpečnost berou na vědomí a kterou z daných hodnot (rozvinutost a bezpečí) chápou jako důležitější a jak ji interpretují (co to je „rozvinutost“ a „bezpečí“).

Ve třetím kroku jsem se pokusila postihnout operační úroveň bezpečnostně-rozvojového vztahu, tj. jak se projevuje spojení bezpečnosti a rozvoje v praxi. Z uvedeného empirického materiálu je zřejmé, že bezpečnostně-rozvojový vztah není jen akademickou a teoretickou úvahou či pózou, nýbrž že má vliv na praxi a dokázal změnit jak národní politiky, tak mezinárodní politiku a mezinárodní instituce. Předložený empirický materiál neříká samozřejmě nic o tom, jak je tato změna masivní a kolik aktérů zasáhla, nicméně ukazuje, že nejde o okrajový fenomén, neboť se týká významných hráčů mezinárodního systému (USA, Světová banka, OECD) i pravidel upravujících fungování systému (poskytování ODA).

Domnívám se, že v dalších letech bude prostupování bezpečnosti a rozvoje pokračovat, a to nejen ve smyslu bezpečnostně-rozvojového vztahu, tedy úvah o vzájemné závislosti rozvoje a bezpečnosti, ale bezpečnostně-rozvojový vztah bude nadále pronikat do dalších oblastí a politik, např. do oblasti vládnutí. Už dnes se totiž někteří aktéři vyjadřují v tom smyslu, že „nejlepším způsobem zajištění bezpečnosti je budování světa dobře řízených demokratických států“.⁹⁶

POZNÁMKY

¹ Government of Canada: Government of Canada Launches Next Phase of Dahla Dam Signature Project in Afghanistan. Dostupné z: http://www.afghanistan.gc.ca/canada-afghanistan/news-nouvelles/2009/2009_01_11b.aspx?view=d (11. 11. 2011).

² POTTER, Mitch, *Security Standoff stalls Canadian dam project in Kandahar*.

³ CHASE, Steven, *Dahla dam project is potential target: military*.

⁴ Alain Pellerin podle CHASE, Steven, *Dahla dam project is potential target: military*, nestránkováno.

⁵ POTTER, Mitch, *Security Standoff stalls Canadian dam project in Kandahar*.

⁶ Zpráva Brandtovy komise byla vydána v roce 1980 pod názvem North-South: A Programme for Survival, zpráva Palmeho komise byla publikována v roce 1982 pod názvem Common Security: A Programme for Disarmament.

⁷ Srovnej HUGHES, James, *Introduction: The Making of EU Conflict Management Strategy-Development through Security?*, s. 275–285; LAMBACH, Daniel, *Security, Development and the Australian Security Discourse about Failed States*, s. 407–418; PICCIOTTO, Robert, *Conflict prevention and development co-operation in Africa: an introduction*, s. 1–25 nebo SVĚTOVÁ BANKA, *Conflict, Security, and Development. World Development Report 2011*.

⁸ SVĚTOVÁ BANKA, *Conflict, Security, and Development. World Development Report 2011*, s. 5–11.

⁹ PICCIOTTO, Robert, *Conflict prevention and development co-operation in Africa: an introduction*, s. 11.

¹⁰ U.S. JOINT FORCES COMMAND, *Handbook for Military Participation in the Interagency management System for Reconstruction and Stabilization*, II-52.

¹¹ PICCIOTTO, Robert, *Conflict prevention and development co-operation in Africa: an introduction*, s. 1.

¹² ETZIONI, Amitay, *Security First: For a Muscular, Moral Foreign Policy* nebo DOBBINS, James, *Towards a More Professional Approach to Nationa-building*.

¹³ DUFFIELD, Mark: 2001. *Global Governance and the New Wars. The Merging of Development and Security*, s. 11.

¹⁴ Tamtéž, s. 35.

¹⁵ VAN HOUTEN, Pieter, *The Word Bank's (post-)conflict agenda: the challenge of the integrating development and security*; SVĚTOVÁ BANKA, *Conflict, Security, and Development. World Development Report 2011*.

¹⁶ BRAINARD, Lael a Derek Chollet, *Too Poor for Peace? Global Poverty, Conflict, and Security in the 21st Century*.

¹⁷ COLLIER, P. et al., *Breaking the Conflict Trap. Civil War and Development Policy* Washington.

¹⁸ DUFFIELD, Mark, *Human security: linking development and security in an age of terror* nebo SVĚTOVÁ BANKA, *Conflict, Security, and Development. World Development Report 2011*.

¹⁹ Srovnej MACRAE, Joanna et al., *Aid to 'Poorly Performing' Countries: a Critical Review of Debates and Issues*.

²⁰ UVIN, Peter: 2002. *The Development/Peacebuilding Nexus: A Typology and History of Changing Paradigms*, s.7–9.

²¹ FITZ-GERALD, Ann: 2006. *Addressing the security-development nexus: implications for joint-up government*, s. 111.

²² OECD, *OECD DAC Handbook on Security System Reform Supporting Security and Justice*.

²³ EBO, Adedeji, *The role of security sector reform in sustainable development: donor policy trends and challenges*, s. 27 a 30.

²⁴ FITZ-GERALD, Ann: 2006. *Addressing the security-development nexus: implications for joint-up government*, s. 111.

²⁵ BAJPAI, Kanti, *Human Security: Concept and Measurement*, s. 23.

²⁶ ANDERSON, Mary B., *Do No Harm: How Aid Can Support Peace – or War*.

- ²⁷ B. Clinton a K. Anann podle UVIN, Peter, *The Development/Peacebuilding Nexus: A Typology and History of Changing Paradigms*, s. 14.
- ²⁸ DUFFIELD, Mark, *Global Governance and the New Wars. The Merging of Development and Security*.
- ²⁹ DUFFIELD, Mark, *Human security: linking development and security in an age of terror*, s. 26.
- ³⁰ Tamtéž, s. 28.
- ³¹ UVIN, Peter, *The Development/Peacebuilding Nexus: A Typology and History of Changing Paradigms*.
- ³² SVĚTOVÁ BANKA, *Conflict, Security, and Development. World Development Report 2011*, s. 2–11.
- ³³ U.S. JOINT FORCES COMMAND, *Handbook for Military Participation in the Interagency management System for Reconstruction and Stabilization*, s. II-52.
- ³⁴ UVIN, Peter, *The Development/Peacebuilding Nexus: A Typology and History of Changing Paradigms*, s. 9–13.
- ³⁵ U.S. JOINT FORCES COMMAND, *Handbook for Military Participation in the Interagency management System for Reconstruction and Stabilization*, s. 1–5.
- ³⁶ Condoleezza Rice, January 18, 2006, Remarks at Georgetown School of Foreign Service., Dostupné z: <http://gos.sbc.edu/r/rice3.html> (28. 6. 2011).
- ³⁷ Srovnej NSS, *The National Security Strategy of the United States of America 2002, Introduction; NSS, The National Security Strategy of the United States of America 2006*, 9. kapitolu.
- ³⁸ Národní bezpečnostní rada a současné ministerstvo obrany byly zřízeny společně, a to zákonem o národní bezpečnosti z roku 1947. Tímto zákonem byla zřízena i Ústřední zpravodajská služba (CIA).
- ³⁹ USAID vznikala jako nezávislá vládní agentura, nicméně Clintonova administrativa ji subsumovala ministerstvu zahraničních věcí.
- ⁴⁰ Ministerstvo zahraničních věcí USA, Office of the Coordinator for Reconstruction and Stabilization. Dostupné z: <http://www.state.gov/s/crs/about/index.htm> (28. 6. 2011).
- ⁴¹ Více srovnej např. NASH, William L. a Ciara KNUDSEN, *Reform and Innovation in Stabilization, Reconstruction and Development*, s. 11; SERAFINO, Nina M., *Peacekeeping/Stabilization and Conflict Transition: Background and Congressional Action on the Civilian Response/Reserve Corps and other Civilian Stabilization and Reconstruction Capabilities*, s. 9nn.
- ⁴² NASH, William L. a Ciara KNUDSEN, *Reform and Innovation in Stabilization, Reconstruction and Development*, s. 13.
- ⁴³ SERAFINO, Nina M., *Department of Defense "Section 1207" Security and Stabilization Assistance: Background and Congressional Concerns*, s. 1.
- ⁴⁴ Tamtéž, s. 6.
- ⁴⁵ *National Defence Strategy of The United States of America*.
- ⁴⁶ U.S. JOINT FORCES COMMAND, *Handbook for Military Participation in the Interagency management System for Reconstruction and Stabilization*, s. ii-iii.
- ⁴⁷ V případě Iráku odstartovaná zahájením „operace surge“ pod vedením generále Davida Petrause. Rozhovor s generálem Voznicou, 20. 5. 2011, Lublaň/Slovinsko.
- ⁴⁸ NSS, *The National Security Strategy of the United States of America 2002*.
- ⁴⁹ USAID, *Foreign Aid in the National Interest. Promoting Freedom, Security, and Opportunity*, s. iv.
- ⁵⁰ 2004 U.S. Budget, Office of Management and Budget podle MOSS, Todd, David ROODMAN a Scott STANDLEY, *The Global War on Terror and U.S. Development Assistance: USAID allocation by country*, s. 3.
- ⁵¹ SERAFINO, Nina M., *Peacekeeping/Stabilization and Conflict Transition: Background and Congressional Action on the Civilian Response/Reserve Corps and other Civilian Stabilization and Reconstruction Capabilities*, s. 6.
- ⁵² DFAIT, *Stabilization and Reconstruction Task Force. Year in Review. Mobilizing Canada's Capacity for International Crisis Response*; rozhovor s majorem Weinbenderem a plukovníkem Fraserem, 28. 5. 2011, Ottawa, Kanada.

⁵³ DFID, FCO and MOD, *The Global Conflict Prevention Pool. A joint UK Government approach to reducing conflict.*

⁵⁴ IAE představuje skoro 90 % kanadské rozvojové pomoci. CIDA, *Statistical Report on International Assistance. Fiscal Year 2009-2010*, s. 2.

⁵⁵ CIDA, *Statistical Report on International Assistance. Fiscal Year 2009-2010.*

⁵⁶ Nasazení DART po vlnách tsunami v jihovýchodní Asii a později v Pákistánu.

⁵⁷ CIDA, *Statistical Report on Official Development Assistance – Fiscal Year 2004-2005*; CIDA, *Statistical Report on Official Development Assistance – Fiscal Year 2005-2006.*

⁵⁸ Rozhovor s majorem Weinbenderem a plukovníkem Fraserem;

Influence Activities Task Force, Land Force Doctrine and Training Systems, National Defence, 28. 5. 2011, Ottawa, Kanada.

⁵⁹ CIDA, *Statistical Report on International assistance – Fiscal Year 2006-2007.*

⁶⁰ DFAIT, *Stabilization and Reconstruction Task Force. Year in Review. Mobilizing Canada's Capacity for International Crisis Response.*

⁶¹ BANNON, Ian, *Putting the „R“ Back in IBRD.*

⁶² KREIMER, Alcira et al., *The World Bank's Experience with Post-Conflict Reconstruction.*

⁶³ VAN HOUTEN, Pieter, *The World Bank's (post-)conflict agenda: the challenge of the integrating development and security*, s. 643.

⁶⁴ Tamtéž, s. 49.

⁶⁵ OP (Operational Policy) 2.30 – Development cooperation and conflict. Dostupné z: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/PROJECTS/EXTPOLICIES/EXTOPMANUAL/0,,contentMDK:20129203~menuPK:64701633~pagePK:64709096~piPK:64709108~theSitePK:502184~isCURL:Y,00.html> (1. 6. 2011).

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ BANNON, Ian, *Putting the „R“ Back in IBRD*, s. 50nn.

⁶⁸ COLLIER, P. et al., *Breaking the Conflict Trap. Civil War and Development Policy Washington.*

⁶⁹ BANNON, Ian, *Putting the „R“ Back in IBRD*, s. 53.

⁷⁰ BOURGUIGNON, Fancos J., *A Broader More Integrated Approach*, s. 14-15.

⁷¹ BANNON, Ian, *Putting the „R“ Back in IBRD*, s. 51.

⁷² SVĚTOVÁ BANKA, *Conflict, Security, and Development. World Development Report 2011*, s. 2 a 5.

⁷³ Tamtéž, s. 6.

⁷⁴ Tamtéž, s. 28.

⁷⁵ Tamtéž, s. 41.

⁷⁶ Tamtéž, s. 41.

⁷⁷ BRZOSKA, Michal, *Extending ODA or Creating a New Reportin Instrument for Security-related Expenditures for Development?*, s. 133

⁷⁸ BRZOSKA, Michal, *Extending ODA or Creating a New Reportin Instrument for Security-related Expenditures for Development?*, s. 133; dále srovnej OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj): 2007. *OECD DAC Handbook on Security System Reform Supporting Security and Justice.*

⁷⁹ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development), *Conflict, peace and development cooperation on the threshold of the 21st century.*

⁸⁰ Srovnej např. směrnici OECD DAC o prevenci konfliktů z roku 2001 nebo zprávu OECD *Conflict, peace and development cooperation on the treshold of the 21st century.* OECD (Organization for Economic Co-operation and Development), *Conflict, peace and development cooperation on the threshold of the 21st century.*

⁸¹ DUFFIELD, Mark, *Human security: linking development and security in an age of terror.*; BRZOSKA, Michal, *Extending ODA or Creating a New Reportin Instrument for Security-related Expenditures for Development?*, s. 134.

⁸² OECD DAC, *The security and development nexus: challenges for aid*, s. 2.

⁸³ Více srovnej BRZOSKA, Michal, *Extending ODA or Creating a New Reportin Instrument for Security-related Expenditures for Development?*

⁸⁴ OECD, *DAC Statistical Reporting Directive*.

⁸⁵ Více viz oficiální stránky ghanské armády. Dostupné z: <http://www.gaf.mil.gh/>.

⁸⁶ DUFFIELD, Mark, *Human security: linking development and security in an age of terror*, s. 30.

⁸⁷ Rozhovor s generálem Voznicou, 20. 5. 2011, Lublaň/Slovinsko.

⁸⁸ Oficiální webové stránky americké armády. Dostupné z: <http://www.army.mil/article/23919/> a http://www.army.mil/article/66004/Agribusiness_Soldiers_focused_on_Afghanistan_mission/ (26. 9. 2011).

⁸⁹ Model třífázové války je založen na myšlence, že přímé vojenské intervenci předchází nejprve distribuce humanitární pomoci, případně vojenská pomoc při distribuci humanitární pomoci, a zadrugé pokus o stabilizaci situace včetně vysílání mírových operací. Neuspěje-li ani jedna ze strategií, je potřeba využít vojenskou intervenci. Vedení třífázové války předpokládá, že po zahájení operací snaha o stabilizaci situace pomocí distribuce humanitární pomoci pokračuje. FARHOUMAND-SIMS, Chesmak, *The negative face of the militarization of aid*, s. 13.

⁹⁰ Rozhovor s majorem Weinbenderem a plukovníkem Fraserem, Influence Activities Task Force, Land Force Doctrine and Training Systems, National Defence, 28. 5. 2011, Ottawa, Kanada.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Kanadská vláda, Kanada v Afghánistánu: Kandahárský provinční rekonstrukční tým. Dostupné z: <http://www.afghanistan.gc.ca/canada-afghanistan/kandahar/kprt-eprk.aspx> (28. 6. 2011).

⁹⁴ Kanadská armáda označuje tyto operace jako „village-based approach to counter-insuregency“. Kanadská vláda: *Canada's Engagement in Afghanistan, Report to Parliament*, June 2009. Dostupné z: http://www.afghanistan.gc.ca/canada-afghanistan/documents/r06_09/cont.aspx?lang=en (28. 6. 2011).

⁹⁵ Srovnej např. MEERNIK, James, Eric L. KRUEGER a Steven C. POE, *Testing Models of U.S. Foreign Policy: Foreign Aid during and after the Cold War*.

⁹⁶ „The best protection for our security is a world of well-governed democratic states“. EVROPSKÁ KOMISE. *A secure Europe in a better Word. European Security Strategy*, s. 10.

LITERATURA

- [1] ANDERSON, Mary B.. *Do No Harm: How Aid Can Support Peace – or War*. Lynne Rienner Publishers, 1999.
- [2] BAJPAI, Kanti. *Human Security: Concept and Measurement*, Kroc Institute occasional paper 19:OP: 1, 2000.
- [3] BANNON, Ian. Putting the „R“ Back in IBRD. In Ruth Kagia (ed.), *Balancing the Development Agenda. The Transformation of the World Bank under James D. Wolfensohn, 1995-2005*, Washington D.C.: Světová banka, 2005, s. 48–54.
- [4] BOURGUIGNON, Fancos J. A Broader More Integrated Approach. In Ruth Kagia (ed.), *Balancing the Development Agenda. The Transformation of the World Bank under James D. Wolfensohn, 1995–2005*, Washington D.C.: Světová banka, 2005, s.10–17.
- [5] BRAINARD, Lael a Derek Chollet. *Too Poor for Peace? Global Poverty, Conflict, and Security in the 21st Century*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press, 2007.
- [6] BRZOSKA, Michal. Extending ODA or Creating a New Reportin Instrument for Security-related Expenditures for Development? *Development Policy Review*. 2008, roč. 26, č. 2, s. 131–150.
- [7] CIDA (Canadian International Development Agency). *Performance Report. For the period ending March 31, 2003*, 2003.
- [8] CIDA (Canadian International Development Agency). *Statistical Report on Official Development Assistance – Fiscal Year 2004–2005*. CIDA: Ottawa, 2007.
- [9] CIDA (Canadian International Development Agency). *Statistical Report on Official Development Assistance – Fiscal Year 2005–2006*. CIDA: Ottawa, 2008.
- [10] CIDA (Canadian International Development Agency). *Statistical Report on International assistance – Fiscal Year 2006–2007*. CIDA: Ottawa, 2009.
- [11] CIDA (Canadian International Development Agency). *Statistical Report on International Assistance. Fiscal Year 2009–2010*. CIDA: Ottawa, 2011.
- [12] COLLIER, P., V.L ELLIOTT, H. HEGRE, A HOEFFLER, M. REYNAL-QUEROL a N. SAMBANIS. *Breaking the Conflict Trap. Civil War and Development Policy*. Washington, D.C.: Světová banka, 2003.
- [13] DFAIT (Department of Foreign Affairs and International Trade). *Stabilization and Reconstruction Task Force. Year in Review. Mobilizing Canada’s Capacity for International Crisis Response*, 2006.
- [14] DFID, FCO and MOD (Department for International Development, foreign and Commonwealth Office and Ministry of Defence). *The Global Conflict Prevention Pool. A joint UK Government approach to reducing conflict*. August 2003.
- [15] DOBBINS, James. Towards a More Professional Approach to Nation-building. *International Peacekeeping*. 2008, roč. 15, č. 1, s. 67–83.
- [16] DUFFIELD, Mark. *Global Governance and the New Wars. The Merging of Development and Security*. Londýn a New York: Zed Books, 2001.
- [17] DUFFIELD, Mark. Human security: linking development and security in an age of terror. In Stephan Klingebiel (ed.), *New interfaces between security and development. Changing concepts and approaches*. Deutsches Institut für Entwicklungspolitik, 2006, s. 11–38.
- [18] EBO, Adedeji. The role of security sector reform in sustainable development: donor policy trends and challenges. *Conflict, Security & Development*. 2007, roč. 7, č. 1, s. 27–53.
- [19] ETZIONI, Amitay. *Security First: For a Muscular, Moral Foreign Policy*. Yale University Press, 2007.
- [20] EVROPSKÁ KOMISE. *A secure Europe in a better Word. European Security Strategy*. 2003, Brusel.
- [21] FARHOUMAND-SIMS, Chesmak. The negative face of the militarization of aid. *Human Security Bulletin*. 2007, roč. 5, č. 1, January/February 2007, s. 12–14.

- [22] FITZ-GERALD, Ann. Addressing the security-development nexus: implications for joint-up government. In Stephan Klingebiel (ed.), *New interfaces between security and development. Changing concepts and approaches*. Deutsches Institut für Entwicklungspolitik, 2006, s. 107–126.
- [23] HUGHES, James. Introduction: The Making of EU Conflict Management Strategy-Development through Security? *Ethnopolitics*. 2009, roč. 8, č. 3–4, s. 275–285.
- [24] CHASE, Steven. Dahla dam project is potential target: military. *The Globe and Mail*, July 17, 2008. Dostupné z: <http://www.theglobeandmail.com/news/national/article698048.ece>.
- [25] KREIMER, Alcira, Joh ERIKSSON, Robert MUSCAT, Margaret ARNOLD a Colin SCOTT. *The World Bank's Experience with Post-Conflict Reconstruction*. Washington, D.C.: Světová banka, 1998.
- [26] LAMBACH, Daniel. Security, Development and the Australian Security Discourse about Failed States. *Australian Journal of Political Science*. 2006, roč. 41, č. 3, s. 407–418.
- [27] MACRAE, Joanna, Andrew SHEPHERD, Oliver MORRISSEY, Adele HARMER, Ed ANDERSON, Laure-Helene PIRON, Andy McKAY, Diana CAMMACK a Nambusi KYEGOMBE. *Aid to 'Poorly Performing' Countries: a Critical Review of Debates and Issues*. Overseas Development Institute, 2004.
- [28] MEERNIK, James; Eric L. KRUEGER a Steven C. POE. Testing Models of U.S. Foreign Policy: Foreign Aid during and after the Cold War. *The Journal of Politics*. 1998, roč. 60, č. 1, s. 63–85.
- [29] MOSS, Todd, David ROODMAN a Scott STANDLEY. *The Global War on Terror and U.S. Development Assistance: USAID allocation by country, 1998–2005*. Working Paper Number 62, Center for Global Development, July 2005.
- [30] NASH, William L. a Ciara KNUDSEN, *Reform and Innovation in Stabilization, Reconstruction and Development*. Princeton Project on National Security, nedatováno. Dostupné z: <http://www.princeton.edu/~ppns/papers/reconstruction.pdf>.
- [31] *National Defence Strategy of The United States of America*, March 2005. Dostupné z: <http://www.defense.gov/news/mar2005/d20050318nds1.pdf>.
- [32] NSS (The National Security Strategy). *The National Security Strategy of the United States of America*. Bílý dům, 2002. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>.
- [33] NSS (The National Security Strategy). *The National Security Strategy of the United States of America*. Bílý dům, 2006. Dostupné z: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2006/>.
- [34] OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj). *OECD DAC Handbook on Security System Reform Supporting Security and Justice*, 2007.
- [35] OECD (Organization for Economic Co-operation and Development), DAC (Development Assistance Committee). *The security and development nexus: challenges for aid*. DCD/DAC(2004)9/REV2, Development Co-operation Directorate, Development Assistance Committee, 2004.
- [36] OECD (Organization for Economic Co-operation and Development). *Conflict, peace and development cooperation on the threshold of the 21st century*, 1997. Dostupné z: www.oecd.org/dataoecd/57/55/33920283.htm.
- [37] OECD (Organization for Economic Co-operation and Development). *The DAC Guidelines Helping Prevent Violent Conflict. Development Assistance Committee*, 2001. Dostupné z: www.oecd.org/dataoecd/57/55/33920283.htm.
- [38] OECD (Organization for Economic Co-operation and Development). *Canada (2002), DAC Peer Review*, 2002.
- [39] OECD (Organization for Economic Co-operation and Development). *Whole of Government Approaches to Fragile States*. DAC Guidelines and Reference Series, 2006.

- [40] OECD (Organization for Economic Co-operation and Development). *DAC Statistical Reporting Directive*. DCD/DAC(2007)34, Development Co-operation Directorate, Development Assistance Committee, 2007.
- [41] OECD (Organization for Economic Co-operation and Development). *Canada. Development Assistance Committee Peer Review*, 2007.
- [42] PICCIOTTO, Robert. Conflict prevention and development co-operation in Africa: an introduction. *Conflict, Security & Development*. 2010, roč. 10, č. 1, s. 1–25.
- [43] POTTER, Mitch. Security Standoff stalls Canadian dam project in Kandahar. *Toronto Star*, June 9, 2010. Dostupné z: <http://www.thestar.com/news/world/article/820752--greening-of-kandahar-a-stain-on-canada-s-honour-insiders-say>.
- [44] SERAFINO, Nina M. *Peacekeeping/Stabilization and Conflict Transition: Background and Congressional Action on the Civilian Response/Reserve Corps and other Civilian Stabilization and Reconstruction Capabilities*. CRS Report for Congress: Congressional Research Service, 2009.
- [45] SERAFINO, Nina M. *Department of Defense "Section 1207" Security and Stabilization Assistance: Background and Congressional Concerns*. CRS Report for Congress: Congressional Research Service, 2010. Dostupné z: <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf&AD=ADA514174>.
- [46] SVĚTOVÁ BANKA. *Conflict, Security, and Development. World Development Report 2011*. Washington D.C.: Světová banka, 2011.
- [47] U.S. JOINT FORCES COMMAND. *Handbook for Military Participation in the Interagency managment System for Reconstruction and Stabilization*. Unified Action Handbook Series. Book One. USJFCOM, 2010.
- [48] USAID. *Foreign Aid in the National Interest. Promoting Freedom, Security, and Oportunity*. Washington, D.C.: U.S. Agency for International Development, 2002.
- [49] UVIN, Peter. The Development/Peacebuilding Nexus: A Typology and History of Changing Paradigms. *Journal of Peacebuilding and Development*. 2002, roč. 1, č. 1, s. 5–223.
- [50] VAN HOUTEN, Pieter. The Word Bank's (post-)conflict agenda: the challenge of the integrating development and security. *Cambridge Review of Interntional Affairs*. 2007, roč. 20, č. 4, s. 639–657.